

Způsob odvolání člena Rady Ústavu pro studium totalitních režimů (ÚSTR) Senátem

Hmotně právní úprava odvolání

Zákon č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek (zákon o ÚSTR), stanoví v § 7 odst. 1, že Rada ÚSTR se skládá ze sedmi členů **volených a odvolávaných Senátem**.

1. Zvolen může být ten, kdo je způsobilý k právním úkonům (podle platného práva jeho svéprávnost nebyla omezena), je spolehlivý (přísné „lustrační“ požadavky vypočítané v § 19 odst. 1) a bezúhonný (nebyl odsouzen pro úmyslný trestný čin, blíže viz § 19 odst. 2), tzv. ineligibilita (bez splnění těchto podmínek není volba přípustná).

2. S funkcí člena jsou neslučitelné funkce ústavních činitelů a rovněž členství v politické straně či politickém hnutí (viz § 7 odst. 6), tzv. inkompatibilita. Po svém zvolení se musí radní neslučitelné funkce vzdát, jinak je vystaven sankci v podobě odvolání.

Členství v Radě zaniká **ze zákona** (tzv. automaticky) s právní mocí rozsudku o omezení svéprávnosti nebo odsuzujícího rozsudku (pro úmyslný trestný čin). V dalších případech se uplatňuje odvolání skrze **aplikační** model, když tato forma realizace práva je zákonem svěřena Senátu.

Senát odvolá člena Rady („obligatorně“), pokud přestal splňovat podmínku neslučitelnosti funkce nebo pokud jeho čestné prohlášení o spolehlivosti bylo shledáno nepravdivým. Na Senátu je zde tedy pouze posouzení, zda uvedené důvody pro odvolání existují. Shledá-li jejich přítomnost, musí člena Rady ÚSTR odvolat. Nedojde-li k tomu skrze hlasování s opačným výsledkem, vystavuje se Senát (jeho část mařící takové usnesení) politickému odsudku, popř. pokusům domáhat se rozhodnutí nespécifikovanou soudní cestou.

Senát může odvolat člena Rady (tj. fakultativně, podle své úvahy), pokud ten nevykonává svou funkci déle než šest měsíců. Různé okolnosti absence člena Rady mohou vést k různým výsledkům posouzení Senátem.

Procesní úprava odvolání

Úvod

Zákon o ÚSTR stanoví jednoznačně pravomoc Senátu k odvolání člena rady ÚSTR (§ 7 odst. 1).

Na rozdíl od volby členů Rady ÚSTR, kdy se postupuje podle čl. 6 a násl. Volebního řádu, který je součástí zákona č. 107/1995 Sb., o jednacím řádu Senátu (JRS), **způsob odvolání člena Rady ÚSTR není zákonem výslovně upraven.**

Není-li k dispozici zvláštní zákonná úprava pro odvolání, je třeba postupovat podle zákona o jednacím řádu Senátu, a to podle jeho

obecných pravidel pro projednání věci na schůzi Senátu (část pátá), popř. pravidel pro schůzi orgánu Senátu (část šestá).

Podnět k odvolání a návrh na odvolání

Otázka na legitimitu podatele podnětu směřujícího k odvolání člena Rady ÚSTR je zákonem nezodpovězena.

Podatelem podnětu odvolání mohou být např. osoby, kterým zákon o ÚSTR svěřuje nominace kandidátů k senátní volbě na členy Rady ÚSTR. Vedle Poslanecké sněmovny a prezidenta republiky to jsou zejména spolky nebo jiné právnické osoby, jejichž předmět zájmu je blízký poslání ÚSTR, ochraně lidských práv, odboji proti nacismu a komunismu, apod. **Nelze však vyloučit jinou identitu podatele podnětu včetně jakékoliv fyzické osoby.**

V případě, že by podnět k odvolání člena Rady ÚSTR byl podán jako petice, bude v první etapě třeba postupovat podle ustanovení § 142 až 142b JŘS, týkajících se vyřizování petic.

*Protože Senát nemá ze zákona žádnou působnost k výkonu následné, průběžné kontroly dodržování pravidel, jejichž porušení může vyvolat odvolání člena Rady ÚSTR (tj. možnost působit systematicky z vlastní iniciativy), **je zřejmě plně právně předvídatelným, že se kvalifikovanými podněty směřujícími k odvolání člena Rady ÚSTR musí Senát zabývat** (konečně i s ohledem na § 143 JŘS – jiná podání občanů).*

Podněty k odvolání člena Rady ÚSTR by v principu měly být adresovány Senátu jako orgánu veřejné moci, který je k jejich odvolání podle zákona příslušný. V tomto případě je poté činný předseda Senátu, v jehož působnosti je navrhopat, na doporučení organizačního výboru (§ 40 odst. 3 písm. a) JŘS), pořad schůze Senátu (§ 57 odst. 1 JŘS), tzn. včetně zařazení projednání podnětu k odvolání člena Rady ÚSTR.

Senát poté v rámci schvalování pořadu schůze sám rozhodne, zda bude takový bod skutečně projednáván a jakým způsobem.

Působnost předsedy Senátu, potažmo organizačního výboru zde může mít funkci filtru, tedy **odmítnutí** podnětu, který postrádá právní a důkazní způsobilost k projednání nebo naopak **uznání** relevance podnětu a zařazení na pořad schůze, dokonce již ve formě návrhu na odvolání člena Rady ÚSTR.

Projednání podnětu k odvolání člena Rady ÚSTR nelze zaměňovat s návrhem na odvolání člena Rady ÚSTR. Teprve návrh je onou kvalifikovanou formou, o které lze v Senátu rozhodovat usnesením, přijatým v hlasování. Návrh může vzniknout jen uvnitř struktury Senátu.

Zákon o JŘS upravuje **oprávnění každého senátora** předložit jím obmyšlenou záležitost k projednání Senátem, tzn. včetně návrhu na

odvolání člena Rady ÚSTR. Návrh může podat rovněž kterýkoliv **orgán Senátu** (výbor, komise), který se na tom usnesl. Na pořad schůze Senátu (jako bod pořadu) se návrh dostane způsobem podle JŘS.

Hlasování Senátu o návrhu na odvolání člena Rady ÚSTR bude tudíž buď přímo finálním počinem projednávání tomu odpovídajícího bodu pořadu schůze, nebo bude v rámci projednávání bodu pořadu schůze, kterým je pouze podnět směřující k odvolání člena Rady ÚSTR, podán v rozpravě návrh senátora nebo orgánu Senátu na odvolání člena Rady ÚSTR.

Projednání bodu pořadu schůze Senátu s tématem odvolání

Ke standardnímu projednání bodu pořadu, kterým má být návrh na odvolání člena Rady ÚSTR, by měl jako podklad sloužit senátní tisk (§ 59 odst. 1 JŘS).

Pravidlo, že bod jednání zařazený na pořad schůze Senátu uvede zpravidla navrhovatel (§ 59 odst. 2 JŘS) není třeba nijak modifikovat. Ten kdo navrhne věc k projednání na pořad schůze, je v procedurální roli navrhovatele.

Po navrhovateli vystoupí k věci zpravodaj, kterého určil Senát (§ 59 odst. 3 JŘS).

V následné **rozpravě** mohou poté senátoři podávat k věci **návrhy** podle § 60 JŘS).

Pokud je bodem programu **návrh na odvolání** člena Rady ÚSTR nebo je senátorem takový návrh podán při projednávání podnětu směřujícího k takovému odvolání, bude se z povahy věci o návrhu přímo hlasovat. V případě přijetí návrhu usnesení zní: „Senát odvolává ...“. Při nepřijetí návrhu na odvolání by se na venek pouze sdělovalo, že Senát návrh na odvolání nepřijal.

Dále je ovšem možné podávat také návrh na odročení a návrh na příkázání orgánu Senátu (např. tehdy, jestliže vznikly nějaké pochybnosti o úplnosti, věrohodnosti apod. návrhu na odvolání), popř. návrh na vzetí na vědomí (zejména případ projednávání pouhého podnětu směřujícího k odvolání).

V reakci na přednesený návrh lze také aktuálně projednávání **přerušit** do doby, kdy k přednesenému návrhu zaujme stanovisko výbor určený Senátem nebo senátorské kluby. Senát může pro výbor určit lhůtu (§ 61 JŘS). Přerušování si lze představit nejspíše tehdy, kdy není nezbytně třeba předložit návrh na příkázání orgánu Senátu.

Pořadí hlasování o jednotlivých návrzích (po ukončení rozpravy) se řídí ustanovením § 73 JŘS).

Pro úplnost lze jen poznamenat, že JŘS neklade žádné překážky tomu, aby se Senát usnesl, že projednávání bude neveřejné, popř. že chce hlasovat tajně.

Projednání orgánem Senátu

Pokud Senát rozhodne o přikázání orgánu (výboru, komisi) Senátu, je projednání věci tímto orgánem obdobné tomu plenárnímu. Orgán Senátu přijme usnesení, ve kterém navrhne (doporučí) Senátu některý z návrhů, které jsou předpokládány pro hlasování Senátu.

Požadavek „spravedlivého procesu“

Odvolání člena Rady ÚSTR Senátem není soudním ani správním řízením. Senát nemůže pro svůj parlamentní charakter vystupovat jako soudní či správní orgán (argumentace pro tuto úvahu je obdobná tomu jak ji uvedl předseda Senátu v srpnu 2014 ve svém vyjádření pro Ústavní soud v případě disciplinárního řízení proti senátoru Drymlovi).

Je však nezbytné, aby řízení o odvolání člena Rady ÚSTR respektovalo minimum procesních principů, předepsaných pro spravedlivý proces.

Rozhodujícím požadavkem je v případě odvolávání člena Rady **zásada slyšení (obhajoby) druhé strany** (audiatur et altera pars), včetně práva předkládat případné důkazy, jestliže odvolávaný člen Rady ÚSTR (případně jeho právní zástupce) na takovou nabídku odpoví kladně.

Na schůzi Senátu je promluva umožněna podle § 50 odst. 2 JŘS. Senát musí ovšem projevit souhlas hlasováním a předsedající musí osobě udělit slovo.

Z hlediska logiky projednávání dané věci by bylo vhodné vystoupení odvolávaného člena Rady (případně jeho právního zástupce) umožnit ihned po otevření rozpravy.

Zvážit je možné rovněž postup, ve kterém by předseda Senátu vyzval člena Rady ÚSTR, jehož odvolání (podnět nebo návrh) má být Senátem projednáno, zda se nechce k návrhu předem vyjádřit v písemné formě. Získané stanovisko by bylo možné začlenit do senátního tisku, který slouží jako podklad jednání o bodu pořadu schůze.

Poznámky post factum

Odvolání člena Rady ÚSTR nastává přijetím usnesení Senátu o odvolání nebo dnem, který Senát v usnesení stanoví.

Proti rozhodnutí Senátu o odvolání člena Rady ÚSTR není žádný opravný prostředek.

Usnesení Senátu by mělo být doručeno tomu orgánu, který odvolaného člena nominoval k volbě nebo by mělo být veřejně vyhlášeno (pro případ nominace blíže neurčenými subjekty), a to za účelem výzvy k uskutečnění nové nominace na uvolněné místo člena Rady ÚSTR.

Sdělení o výsledku projednávání návrhu na odvolání člena Rady ÚSTR by mělo být zasláno na vědomí Radě ÚSTR a rovněž tomu, kdo podal Senátu písemný podnět, směřující k odvolání.

